

HØJESTERETS KENDELSE

afsagt fredag den 28. maj 2021

Sag BS-3813/2021-HJR

Ejendomsselskabet Hjallesø 2014 A/S
(advokat Kristian Dalsgaard)
mod
Odense Letbane P/S
(advokat Jacob Caroc Claus Schall Holberg)

I tidligere instanser er afsagt kendelse af Retten i Holstebro den 3. januar 2020 (BS-30388/2019) og af Vestre Landsrets 8. afdeling den 12. november 2020 (BS-21144/2020-VLR).

I påkendelsen har deltaget tre dommere: Poul Dahl Jensen, Vibeke Rønne og Jan Schans Christensen.

Påstande

Kærende, Ejendomsselskabet Hjallesø 2014 A/S, har nedlagt påstand om, at Vestre Landsrets kendelse af 12. november 2020 ophæves, og at sagen hjemvises til fortsat behandling og fremme ved Retten i Holstebro.

Indkærede, Odense Letbane P/S, har nedlagt påstand om stadfæstelse.

Sagsfremstilling

Sagen angår spørgsmålet, om hovedsagen, BS-30388/2019, skal udsættes i medfør af retsplejelovens § 345 med henblik på at afvente udfaldet af to prøvesager, som sambehandles ved Østre Landsret, BS 24168/2018-OLR og BS-46318/2018-OLR (rettelig BS-1913/2018), da både hovedsagen og prøvesagerne omhandler det samme principielle spørgsmål om, hvordan ekspropriationserstatningen i forbindelse med etableringen af Odense Letbane skal fastsættes.

Odense Letbane P/S har i forbindelse med anlæggelsen af Odense Letbane indtil videre indbragt 12 af taksationskommissionens afgørelser for retten, hvoraf 9 sager, herunder prøvesagerne, alle omfatter spørgsmålet om, i hvilket omfang, der i erstatningsfastsættelsen skal ske fradrag for værdien af de generelle fordele, der er forbundet med etableringen af letbaneanlægget.

Den ene af de to prøvesager, BS-24168/2018-OLR, blev den 4. juli 2018 henvist til behandling ved Østre Landsret som første instans i medfør af retsplejelovens § 226, stk. 1, med følgende begrundelse:

”Der ses ikke at foreligge praksis, hverken fra administrative myndigheder eller fra domstolene, hvorved erstatningen er reduceret til 0 kr., når der er tale om ekspropriation af en så stor del af ejendommen, som det er tilfældet i denne sag. Der gennemføres i disse år omfattende infrastrukturprojekter i hele landet, hvorfor udfaldet af nærværende sag kan få væsentlig betydning for fremtidige sager ligesom udfaldet kan få væsentlig samfundsmæssig rækkevidde.

På denne baggrund finder retten, at sagen er af principiel karakter, har en generel betydning for retsanvendelsen og retsudviklingen ligesom sagen har væsentlig samfundsmæssig rækkevidde.

Betingelserne for at henvise sagen til behandling ved landsret som første instans er derfor opfyldt, jf. retsplejelovens § 226, stk. 1.”

Senere blev den anden prøvesag, BS-1913/2018-OLR, henvist til sambehandling med BS-24168/2018-OLR med henvisning til, at ekspropriationssagerne udspringer af samme letbanebyggeri og i den forbindelse vedrører samme letbanestoppested, samt at sagerne til trods for de forskellige faktiske omstændigheder overordnet set er sammenlignelige med bevistemaer, der antageligvis vil være til dels overlappende.

Ud over prøvesagerne er yderligere to af de i alt ni anlagte retssager (Odense Erhvervspark/Damsbo-sagerne) henvist til sambehandling ved landsretten som 1. instans i medfør af retsplejelovens § 226, stk. 1. I disse sager afviste landsretten Odense Letbane P/S' begæring om udsættelse. Landsretten anførte i den forbindelse bl.a. følgende, jf. landsrettens retsbog af 11. november 2020:

”Der skal i de foreliggende sager ud over de ovenfor nævnte problemstillinger desuden tages stilling til betydningen af, at der tidligere er foretaget

ekspropriation af betydelige arealer fra de kærendes ejendomme i forbindelse med den forudgående etablering af motorvejtilslutningsanlægget og Munkebjergvejs forlængelse, som tilførte kærendes ejendomme en værdiforøgelse og deraf følgende fradrag i tilkendte ekspropriationserstatninger.

Det er i forbindelse med henvisningen af BS-24168/2018-OLR fastslået, at to af sagernes hovedspørgsmål er af principiel karakter, og at sagernes udfald vil være af betydning for en række lignende sager om det samme og tilsvarende anlægsprojekter. Landsretten finder desuden, at den yderligere beskrevne problemstilling, som er forskellig fra problemstillingerne i de allerede henviste sager, medfører, at betingelserne i retsplejelovens § 226, stk. 1, for også at henvise disse sager til landsretten er opfyldt.”

De øvrige fem retssager, som alle verserer ved byretterne, er alle blevet udsat på udfaldet af prøvesagerne, herunder også nærværende sag.

Hovedsagen angår prøvelsen af taksationskommissionens afgørelse af 24. oktober 2018, som fastslog, at Odense Letbane P/S i forbindelse med etableringen af Odense Letbane skulle betale ekspropriationserstatning til Ejendomsselskabet Hjallesø 2014 A/S. Erstatningen var fastsat til 3.776.000 kr. med fradrag af 1.000.000 kr. for fordele ved etableringen af letbanen.

Odense Letbane P/S indbragte den 5. juli 2019 Taksationskommissionens afgørelse for Retten i Holstebro med påstand om, at ekspropriationserstatningen skulle nedsættes til 0 kr. som følge af de fordele, som er forbundet med etableringen af letbanen.

Retten i Holstebro udsatte ved kendelse af 3. januar 2020 hovedsagen på udfaldet af prøvesagerne med følgende begrundelse:

”Retten kan udsætte behandlingen af en sag, når dette findes påkrævet, herunder for at afvente en retlig afgørelse, der vil kunne få indflydelse på sagens udfald, jf. retsplejelovens § 345. Odense Letbane P/S gør under sagen gældende blandt andet, at der i sagen skal ske fradrag for de specielle fordele, som ejendommen vil opleve som følge af letbaneanlægget, der tilsluttes Hjallesø Station, der ligger forholdsvist tæt på ejendommen. Spørgsmålet om fradrag for forbedringer, behandles – i to samhandlede sager, der udspringer af samme anlægsprojekt – af landsretten i 1. instans. Retten finder, at spørgsmålet om fradrag for forbedringer har betydning for sagens afgørelse, og retten finder det derfor påkrævet, at sagen udsættes indtil landsrettens afgørelse foreligger, ...”

Retten i Holstebros kendelse blev kæret til Vestre Landsret, der den 12. november 2020 stadfæstede kendelsen med følgende begrundelse:

”Sagen angår prøvelse af ekspropriationserstatning tilkendt ved taksationskommisionskendelse af 24. oktober 2018. Ved kendelsen blev erstatning for det eksproprierede areal, ca. 2.985 m², fastsat til 3.776.000 kr. svarende til 1.600 kr. pr. m² med fradrag af 1.000.000 kr. ”for fordele ved etablering af letbanen”.

Odense Letbane P/S har under sagen nedlagt påstand om, at den fastsatte erstatning skal reduceres til 0 kr., og et hovedspørgsmål under sagen er, i hvilket omfang der skal ske fradrag i erstatningen for værdistigning/fordele, som måtte blive tilført restejendommen som følge af etableringen af letbaneanlægget som en ”generel infrastrukturforbedring i Odense”.

Landsretten lægger efter det, der er oplyst af Odense Letbane P/S, til grund, at tolv af taksationskommissionens kendelser vedrørende anlæggelsen af Odense Letbane er indbragt for domstolene, og at ni af disse sager, herunder de to sager, der behandles ved Østre Landsret, omhandler – i hvert fald i det væsentlige – samme problemstilling om fradrag for fordele. Østre Landsrets sag BS-24168/2018-OLR er henvist til behandling ved landsretten som principiel, jf. retsplejelovens § 226, stk. 1, og Østre Landsret har for så vidt angår BS-1913/2019, der behandles i forbindelse med BS-24168/2018-OLR, jf. retsplejelovens § 254, stk. 2, bl.a. henvist til, at sagerne overordnet set uanset forskellige faktiske omstændigheder findes sammenlignelige med bevistemaer, der antageligvis vil være til dels overlappende.

Herefter og efter karakteren af det omtvistede ekspropriations- og erstatningsretlige spørgsmål, og da der for sagerne er tale om det samme letbaneprojekt, tiltræder landsretten, at nærværende sag efter retsplejelovens § 345 er udsat som sket. Det, der er anført for landsretten, kan ikke føre til et andet resultat.”

Retsgrundlag

Retsplejelovens § 345 lyder:

”§ 345. Retten kan udsætte behandlingen af en sag, når dette findes påkrævet, herunder for at afvente en administrativ eller retlig afgørelse, der vil

kunne få indflydelse på sagens udfald. Retten underretter snarest alle vedkommende om udsættelsen.”

Af forarbejderne til den seneste ændring af retsplejelovens § 345, jf. Folketings-tidende 1996-1997, 1. samling, tillæg A, lovforslag nr. L 178, s. 3771f, fremgår det bl.a.:

”Ved dette forslag præciseres det, at udsættelse af sager kun bør finde sted i det omfang, det er *påkrævet*, og at retten således har ansvaret for, at sagen behandles så hurtigt som muligt. Retten skal dog samtidig tilgodese hensynet til, at sagerne oplyses bedst muligt, således at der kan opnås en materielt rigtig afgørelse. Det vil således i de fleste sager, hvor der ikke er tale om rene inkassosager, være påkrævet at udsætte sagen for at indhente yderligere oplysninger f.eks. ved syn og skøn og for, at der kan ske yderligere skriftveksling. Udsættelse kan også være påkrævet, fordi en relevant retlig eller administrativ afgørelse bør afventes, eller hvis retten, en part eller et vidne er forhindret i at møde. Retten har imidlertid en selvstændig pligt til at sikre, at udsættelserne ikke bliver længere end nødvendigt, således at det undgås, at der går længere perioder, hvor der f.eks. ikke arbejdes effektivt med at tilvejebringe de nødvendige oplysninger. Udsættelse bør således ikke ske, alene fordi en af parterne begærer det, og modparten ikke protesterer.”

I lovforslagets almindelige bemærkninger, jf. Folketingstidende 1996-1997, 1. samling, tillæg A, lovforslag nr. L 178, s. 3760f, hedder det bl.a.:

”4.3. Adgangen til at udsætte sagen

4.3.1. Gældende ret

Ifølge retsplejelovens § 345 kan retten udsætte behandlingen af en sag, når dette findes hensigtsmæssigt, herunder for at afvente en administrativ eller retlig afgørelse, der vil kunne få indflydelse på sagens udfald. ... Udsættelsen kan ske på ethvert tidspunkt af sagen. Der skal dog mere tungtvejende grunde til at udsætte en sag, jo tættere den er på domsforhandlingen. ...

4.3.2. Forslaget

Som omtalt ovenfor under pkt. 3 fremgår det af Menneskerettighedsdomstolens praksis, at retten i civile sager har ansvaret for, at sagerne behandles inden rimelig tid. Det er således vigtigt, at udsættelser kun sker, når det er påkrævet af hensyn til sagens rette afgørelse.

Det foreslås derfor, at § 345 ændres, således at retten fremover kun kan udsætte en sag under henvisning til, at det findes »påkrævet« og ikke som

hidtil, når det findes »hensigtsmæssigt«. Det vil fortsat være nødvendigt at udsætte sagerne under forberedelsen for at give tid til skriftveksling og til at indhente yderligere oplysninger, men det er vigtigt, at udsættelserne kun sker, når det er absolut nødvendigt, også selv om modparten ikke protesterer mod en udsættelse.

Jo tættere sagen er på domsforhandlingen, des vigtigere er det, at udsættelser undgås. En udsættelse tæt på en berammet domsforhandling medfører spild af rettens tid, idet det ofte er for sent at beramme en anden sag den pågældende dag. Udsættelsen vil endvidere ofte blive langvarig, idet der kan gå nogen tid, før retten igen har et ledigt tidspunkt, hvor også advokaterne og parterne kan give møde. ...”

Anbringender

Ejendomsselskabet Hjallesø 2014 A/S har anført navnlig, at betingelserne for at udsætte hovedsagen efter retsplejelovens § 345 ikke er opfyldt, da udsættelsen hverken er absolut nødvendig eller påkrævet.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 345 blev skærpet ved en lovændring i 1997 således, at udsættelse ikke længere kan ske, hvis det er ”hensigtsmæssigt”, men kun hvis udsættelsen er ”påkrævet”. Det følger af forarbejderne til ændringsloven, at formålet med lovforslaget var at understrege rettens pligt til at tilgodese hensynet til, at retssager ikke trækker unødigt længe ud, samt at det er vigtigt, at udsættelse kun sker, når det er påkrævet af hensyn til sagens rette afgørelse, og at det er absolut nødvendigt.

Der ses ikke at være taget højde for denne skærpelse af udsættelseskriteriet af hverken Retten i Holstebro ved dennes kendelse om udsættelse af 3. januar 2020 eller af Vestre Landsret ved stadfæstelsen den 12. november 2020.

Det forhold, at der ved landsretten verserer en sag, som også angår spørgsmålet om fradrag for fordele, kan som altovervejende udgangspunkt ikke siges at udgøre et forhold, som gør det påkrævet at udsætte hovedsagen, jf. Vestre Landsrets kendelse af 2. februar 2006 (UfR 2006.1631).

Der er ikke tilstrækkeligt mange ligheder mellem hovedsagen og prøvesagerne ved landsretten til, at det kan begrunde en udsættelse i medfør af retsplejelovens § 345. Sagerne vedrører forskellige grunde og forskellige arealer, der er beliggende i forskellige bydele i Odense og i øvrigt forskellige steder på selve letbanestrækningen. Det blotte forhold, at begge sager angår samme letbane-projekt, er ikke i sig selv tilstrækkeligt til at begrunde en udsættelse. Sagerne er således ikke ligartede i henseende til faktum.

Ekspropriationserstatningen skal udmåles efter et konkret og individuelt skøn, hvilket vil blive tilsidesat, hvis skønnet underlægges en regel om, at generelle fordele skal fradrages i værdien.

Ejendomsselskabet Hjallesø 2014 A/S har hverken indsigt i eller indflydelse på processen i prøvesagerne, herunder med hensyn til udvekslede processkrifter, skønstemaer eller i udvælgelse af syns- og skønsmænd, hvilket taler for, at udfaldet af disse sager ikke bør kunne få bindende virkning for Ejendomsselskabet Hjallesø 2014 A/S.

Ejendomsselskabet Hjallesø 2014 A/S har i medfør af EMRK artikel 6 et retskrav på at få fremmet sagen uden unødigt ophold. Dette retskrav kompromitteres, hvis udsættelsen opretholdes, da udsættelsen af sagen må forventes at få en tidsmæssig udstrækning på 5-6 år.

Der er ikke noget til hinder for som minimum at tillade, at der gennemføres syn og skøn i hovedsagen med henblik på at få værdiansat det eksproprierede areal. Det vil blive vanskeligere for en udpeget skønsmænd at foretage en korrekt værdiansættelse, jo længere tid, der går fra ekspropriationstidspunktet, der også må formodes at blive værdisætningsstidspunktet.

Det forhold, at Odense Erhvervspark/Damsbo-sagerne, som også omfatter spørgsmålet om fradrag for fordele, blev henvist til realitetsbehandling i landsretten, selvom prøvesagerne også på dette tidspunkt var under behandling, viser, at det forhold, at en sag rummer samme problemstilling om fradrag for fordele, ikke i sig selv er nok til at begrunde en udsættelse i medfør af retsplejelovens § 345.

Odense Letbane P/S har anført navnlig, at det er påkrævet at udsætte hovedsagen på udfaldet af prøvesagerne, idet afgørelsen af prøvesagerne vil kunne få indflydelse på sagens udfald og forberedelse, herunder gennemførelsen af et eventuelt syn og skøn, jf. retsplejelovens § 345.

Der skal i prøvesagerne tages stilling til, i hvilket omfang der skal ske fradrag i erstatningen for værdistigning/fordele, som måtte blive tilført restejendommen som følge af etableringsanlægget som en generel infrastrukturforbedring i Odense. Da både prøvesagerne og Odense Erhvervspark/Damsbo-sagerne er henvist til behandling i landsretten i medfør af retsplejelovens § 226, skal det uprøvet lægges til grund, at denne problemstilling vedrører spørgsmål af principiel karakter og har generel betydning for retsanvendelsen og retsudviklingen eller væsentlig samfundsmæssig rækkevidde i øvrigt.

De påstande, som Odense Letbane P/S har nedlagt i hovedsagen, er enslydende med de påstande, der er nedlagt i prøvesagerne, og spørgsmålet om fradrag for fordele udgør en væsentlig del af begge sager. Landsrettens afgørelse i prøvesagerne vil derfor have en væsentlig præjudikatsværdi for, hvordan vejlovens relevante bestemmelser om ekspropriation skal fortolkes, herunder den konkrete subsumption af fordelene, og hvilke principper, der skal anvendes til opgørelsen af fordelene.

Hensynet til en hurtig sagsbehandling må således i dette tilfælde vige for hensynet til sagens oplysning, hensynet til at der træffes den rigtige afgørelse i sagen samt procesøkonomiske hensyn.

Ændringen af udsættelseskriteriet i retsplejelovens § 345 fra "hensigtsmæssigt" til "påkrævet" blev indsat for at sikre, at domstolene fik adgang til i videre omfang at afslå anmodninger om udsættelse af sagen. Det er således fortsat helt overladt til rettens skøn, om det er påkrævet. Der gælder ikke et almindeligt krav om, at en udsættelse skal være "absolut nødvendig", og det forhold, at lovgiver i forbindelse med ændringen af retsplejeloven til den nuværende ordlyd bibeholdt passagen "herunder for at afvente en administrativ eller retlig afgørelse, der vil kunne få indflydelse på sagens udfald", indebærer, at der gælder en formodning for, at udsættelse i givet fald er nødvendig.

Hvor der er tale om udsættelse af en sag, der som følge af sin principielle karakter er henvist til landsretten som 1. instans, må det uden videre kunne lægges til grund, at afgørelsen "vil kunne få" indflydelse på sagens udfald, da de uafklarede og principielle problemstillinger er ens i begge sager.

Vurderingen af, om der skal ske udsættelse af en sag, indebærer en konkret afvejning mellem på den ene side hensyn til, at der træffes den rette afgørelse, procesøkonomiske hensyn, samt hensyn til en hensigtsmæssig anvendelse af domstolenes ressourcer, og på den anden side hensynet til, at sagen skal behandles inden for rimelig tid. Hensynet til at træffe den rette afgørelse må som udgangspunkt være mest tungtvejende.

Udfaldet af prøvesagerne kan få væsentlig betydning for, hvordan spørgetemaerne til brug for syn og skøn skal formuleres, da genstanden for syn og skøn dels vil være værdien af det eksproprierede areal og dels værdien af den resterende del af ejendommen efter ekspropriationsindgrebet. Der bør derfor heller ikke gennemføres syn og skøn i hovedsagen, før prøvesagerne er endeligt afgjort.

Odense Erhvervspark/Damsbo-sagerne blev (ligesom prøvesagerne) henvist til behandling ved Østre Landsret, fordi sagerne – i tillæg til spørgsmålet om fradrag for fordele – også indeholdt et særskilt principielt spørgsmål: Om den værdiforøgelse, der er tilført ejendommene omfattet af ekspropriationen, skyldes andre projekter end etableringen af letbaneanlægget. At disse sager er henvist til videre behandling ved Østre Landsret er således ikke udtryk for, at man (i modsætning til de øvrige sager i sagskomplekset angående letbanen) har vurderet, at der ikke her var et tilsvarende behov for at få afklaret spørgsmålet om fradrag for fordele.

Manglende udsættelse af hovedsagen risikerer at udgøre et præjudikat for, at der heller ikke skal ske udsættelse i de øvrige fire allerede berostillede sager. I yderste konsekvens er risikoen, at der samtidigt vil skulle behandles ni sager ved fire forskellige retter (Østre landsret, Retten i Odense, Retten i Holstebro og Retten i Helsingør), der alle skal træffe afgørelse om samme principielle spørgsmål med risiko for uoverensstemmende afgørelser.

Højesterets begrundelse og resultat

Efter retsplejelovens § 345 kan retten udsætte behandlingen af en sag, når dette findes påkrævet, herunder for at afvente en administrativ eller retlig afgørelse, der vil kunne få indflydelse på sagens udfald.

Om udsættelse af en sag i medfør af retsplejelovens § 345 findes påkrævet, beror på en samlet vurdering af sagens omstændigheder, herunder hensynet til en hurtig sagsbehandlingstid, procesøkonomiske hensyn og hensynet til, at sagen oplyses bedst muligt, således at der kan opnås en materielt rigtig afgørelse.

Twisten i de prøvesager, som verserer ved Østre Landsret, angår bl.a., om der i den tilkendte ekspropriationserstatning kan ske fradrag for værdiforøgelser som følge af den generelle infrastrukturforbedring i Odense, der sker ved etableringen af det nye letbaneanlæg.

Hovedsagen, som skal bedømmes ved Retten i Holstebro, angår samme problemstilling i relation til det samme letbaneprojekt, og det må på den baggrund lægges til grund, at prøvesagerne ved Østre Landsret vil kunne få betydning for udfaldet af hovedsagen. Det ændrer ikke på dette, at sagernes faktiske omstændigheder ikke er fuldt ud sammenfaldende.

Samtidig ses der ikke at være væsentlige modhensyn, der kan begrunde, at sagen fremmes ved Retten i Holstebro uden at afvente udfaldet af prøvesagerne. Det, som Ejendomsselskabet Hjallesø 2014 A/S har anført om artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, kan ikke føre til andet resultat.

Højesteret finder på denne baggrund, at det er påkrævet at udsætte sagen på udfaldet af de prøvesager, der verserer ved Østre Landsret og stadfæster derfor landsrettens kendelse.

THI BESTEMMES:

Vestre Landsrets kendelse stadfæstes.

I sagsomkostninger for Højesteret skal Ejendomsselskabet Hjallese 2014 A/S betale 8.000 kr. + moms til Odense Letbane P/S. Det idømte beløb skal betales inden 14 dage og forrentes efter rentelovens § 8 a.